ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

O‘zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari 10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna

Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish 15
Elmanov Abbos Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich

Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli 19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi 23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari 28
Gulmira Jumanova

Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati 33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich

Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi 37
Davlatova Zebo Haydarovna

Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari 40
Ochilova Farida Baxriddinovna

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari 44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna

Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari 48
Sevara Mamatkarimova

Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish 53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li

Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения 56
Курбанова Шаира Исмаиловна

Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ... 60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi

Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari 63
Muminova Feruza Farxodovna

Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati 70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li

Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish 74
Saidova Dilnoza Maripovna

К вопросу о классификации современной антиутопии 78
Дмитрий Валерьевич Пупонин

Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям 82
Муксинова Динора Азаматовна

Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti 87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi

Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar 92
Berkinova Charos Islomovna

Grammatik tushunchalarni oʻrgatish metodikasi 96
N. R. Masharipova

Umumiy oʻrta taʼlim tizimini takomillashtirish va oʻquvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya taʼlim tizimi misolida 99
Obidova Muqaddas Roʻziqulovna

The Difference Between Androgogy and Pedagogy 106
Pardayeva Aziza Rahmatilloyevna

Elektr mashinalari fanini oʻqitishda raqamli taʼlim texnologiyalari 110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi

Umumtaʼlim maktablarida direktor oʻrinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda maʼnaviy-maʼrifiy ishlar samaradorligini oshirish yoʻllari 113
Toxirov Botirjon Gʻofurjon oʻgʻli

Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari 119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod oʻgʻli, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna

Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qoʻllanilishi 124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi

Boʻlajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi 127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna

Boshlangʻich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi 130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna

Boʻlajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizimlari 134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov

Oliy taʼlim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari 138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich

Boʻlajak oʻqituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli 142
Rasulova Umida Bahodir qizi

Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari 146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna

Taʼlim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi

Boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi 152
Lukmonova Salomat Gafurovna

Rivojlanishida nuqsoni boʻlgan bolalar uchun pedagogik qoʻllab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari 157
Farmonova Madina Bahriddin qizi

Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi 161
Sotvoldiyeva Xurliqo Gʻayratjon qizi

Raqamli taʼlim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi 167
Choriyeva Xurmo Panji qizi

Maktabgacha taʼlim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati 172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.

Maktab oʻquvchilarida oʻzini oʻzi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..177
Norxoʻjayeva Lobar Nuriddin qizi

STEAM loyihalar yordamida boshlangʻich sinf oʻquvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish 181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari 188
Axmad Bolqiyev

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.......191
Shavqiddin Burxonov

Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.......194
Pardaboyev Doston

Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.......197
Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna

Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ".......199
Татьяна Викторовна Половинкина

Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).......204
Shermatova Mokhira Baxodir qizi

Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish.......209
Musharafxon Sultanova

Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.......213
Ziyotova Madina

Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi.......216
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich

Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish.......220
Yusupova Latofat Nuriddinovna

Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari.......228
Nasirova Nigora Baxtiyor qizi

Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati.......233
Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi

Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish.......239
Baxrombekova Sojidaxon Sherzodjon qizi

Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031).......245
Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li

Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish.......251
Eryigitov Dilshod Xolboyevich

Enhancing Speaking Skills Productively in English.......255
J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova

Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari.......259
Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil.......263
Klicheva Dilnoza Zulfon qizi

Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari.......267
Kuvandikova Gulnora Gulamovna

Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.......270
Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.......274
Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna

Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.......279
Rajabova Go'zal Zarifovna

Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.......283
Sitora Elova Axmatkulovna

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent........287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich

Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari......290
Xakimov Xurshid Nozimovich

Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет........294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.

Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari........298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish........301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal

Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar........304
Tangirov A. J.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH ORQALI JISMONIY TARBIYA VA SPORT TIZIMINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Eryigitov Dilshod Xolboyevich
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Sport turlarini o'qitish metodikasi kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Mamlakatimizda barcha sohalar singari boshqaruvni axborot texnologiyalari asosida takomillashtirish ishlab chiqarish tarmoqlarida xo'jalik faoliyati samaradorligini oshirishning ulkan va hozircha kam qo'llanilayotgan zaxirasi hisoblanadi. Boshqaruvning sifati esa, pirovardida, qabul qilinadigan rejali, tashkiliy va operativ qarorlar bilan belgilanadi. Aynan qaror rahbar mehnatining "mahsuli" hisoblanadi. Ushbu "mahsul" juda o'ziga xosdir.

Kalit so'zlar: texnologik, sport, giper tarmoqlar, jismoniy tarbiya, axborot, kommunikatsiya nazariyasi.

Abstract: In our country, as in all sectors, improving management based on information technologies is a significant and currently underutilized resource for increasing the efficiency of economic activity in production sectors. The quality of management is ultimately determined by planned, organizational, and operational decisions. A decision is the "product" of a manager's work. This "product" is highly specific.

Key words: technological, sport, hyper networks, physical education, information, communication theory.

Аннотация: В нашей стране, как и во всех сферах, совершенствование управления на основе информационных технологий является значительным и в настоящее время малоиспользуемым ресурсом повышения эффективности хозяйственной деятельности в производственных отраслях. Качество управления в конечном итоге определяется плановыми, организационными и оперативными решениями. Именно решение является "продуктом" труда руководителя. Этот "продукт" является весьма специфичным.

Ключевые слова: технологический, спорт, гиперсети, физическое воспитание, информация, коммуникативная теория.

KIRISH

Qarorlar qabul qilinishida fan, texnika, empirik va amaliyot tarkibiy qismlari o'zaro muvofiqlashtiriladi. Ob'ektiv omillar va ularning o'zaro aloqalari majmui hisobga olinadigan ilmiy yondashuv qarorlar samaradorligini oshirishning asosi hisoblanadi. Qaror qabul qilish nafaqat texnologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy, psixologik jihatlarga ham ega harakatdir [1,5]. Murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarda boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi xatolar uzoqqa boruvchi ma'naviy va moddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Ob'ekt (jarayon) boshqaruvi rahbar oldida doimiy yuzaga keladigan vazifalar hal etilishini nazarda tutadi. Bunda qarorlarni qabul qilish jarayoni rasmiylashtirilgan va rasmiylashtirilmagan bo'lishi mumkin. Rasmiylashtirilmagan qarorlarni qabul qilishda hech qanday qoidalar talab qilinmaydi, bunda odam ko'pincha o'ziga xos aqli rasolikka, tajribaga, ichki hissiyotga va boshqa shunga o'xshash tushunchalarga tayanadi. Rasmiylashtirilgan qarorlar esa aniq qoidalar, tavsiyalar bo'yicha qabul qilinadi. Bunda ushbu tavsiyalarga asoslanib, turli rahbarlar bir xil qarorlarga kelishadi. Rasmiylashtirilgan qarorlar ikkita asosiy usulga tayanadi: mantiqiy modellashtirish va optimallashtirish [2,8].

Optimal qarorlarni qabul qilish esa dastlabki ma'lumotlarga, matematik modelga, masalalarni kompyuterda hal etishga asoslanadi. "Jismoniy tarbiya va sport" tizimini boshqarish oldida turgan vazifalar turkumi uchun matematika va kibernetika usullarini faolroq jalb etish kerak [2,10]. Albatta, bunda muayyan aniq dasturiy ta'minot mavjud bo'lmagan sharoitda, kompyuter qo'yilgan savolga tez javob berishiga qaramay, amaldagi vaziyatda vazifalarni hal etish uchun yillar talab qilinishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Har qanday jarayon kechishiga, aynan esa jarayonni tashkillashtirishga va jarayonni shaxsan boshqarishga aniq maqsadga qaratilgan ta'sir ko'rsatilishini ta'minlash jarayonining ikki tomonini farqlash kerak. Boshqaruvni tashkillashtirish boshqaruv tizimlarini va ularning faoliyatini tartibga solish jarayoni sifatida boshqaruv tizimlarini shakllantirish va qayta shakllantirish jarayonidan hamda boshqaruv xodimlari mehnatini tashkillashtirish jarayonidan iborat bo'ladi.

Boshqaruvni tashkillashtirish quyidagi operatsiyalarni o'z ichiga oladi:

- boshqaruv funksiyalarini aniqlash;
- boshqaruv pog'onalarining oqilona miqdorini belgilash;
- bo'g'inlar miqdorini aniqlash;
- ular o'rtasidagi funksiyalar, huquqlar va majburiyatlarni vertikal va gorizontal yo'nalishlar bo'yicha taqsimlash;
- kadrlarning kasbiy va son tarkibini belgilash;
- boshqaruvning texnik vositalarini tanlash;
- korxona (tashkilot) va uning bo'linmalari to'g'risidagi nizomlar, shuningdek, lavozim yo'riqnomalarini ishlab chiqish;
- reglamentatsiya, ya'ni boshqaruv jarayonlarini amalga oshirish tartibini belgilash (masalan, hujjat aylanishi sxemalari, vazifalar yechimining tarmoq va matritsa sxemalari va h.k.).

Boshqaruvni tashkillashtirishga qo'yiladigan talablardan biri ob'ektning o'ziga xos jihatlariga muvofiqlik hisoblanadi. Ushbu talabning mohiyati ob'ektdan kelib tushayotgan barcha axborotdan samarali tarzda foydalanishdan iborat. Buning uchun ob'ektning rivojlanish qonuniyatlari va an'analarini hamda uning amaldagi holatini bilish kerak. Bunday holatda qo'yilgan maqsadlarni o'z vaqtida va to'g'ri aniqlash, ularga erishish yo'llarini asoslash va ishlab chiqish, tizimlarni o'zaro muvofiqlashtirish, tartibga solish va nazorat qilish mumkin bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ilmiy-texnik taraqqiyotning zamonaviy yutuqlari boshqaruv sohasidagi barcha tarkibiy qismlarga tegishlidir. Ilmiy-texnik taraqqiyot quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha rivojlanib bormoqda: mahsulotni takomillashtirish, mehnat vositalarini takomillashtirish, mehnat predmetlarini takomillashtirish, mehnat jarayonini takomillashtirish (texnologiyalar, tashkil etish, rejalashtirish va boshqarish). Bu boshqaruv sohasida boshqaruv qarorlari sifatining oshirilishini, qarorlarni ishlab chiqish usullarining takomillashishini, zamonaviy elektron-hisoblash texnikasi, orgtexnika vositalari, aloqa vositalari va turli texnik boshqaruv vositalarining tobora kengroq ko'lamda qo'llanilishini, yangi axborot texnologiyalari, zamonaviy turdagi axborot tashuvchi vositalarning yaratilishini, mahalliy hisoblash tarmoqlari va gipertarmoqlarning tashkil etilishini, elektron pochta va avtomatlashtirilgan hujjatlashtirish kabi vositalardan foydalanishni anglatadi.

Ham tashqi muhitdan, ham uzoq muddatli xotiradan yoki shunga o'xshash manbalardan kelib tushadigan axborot vaziyatni o'zgartiradi.

Birinchidan, ushbu axborot vaziyat to'g'risidagi predmetli tasavvurni o'zgartirishi mumkin.

Ikkinchidan, yangi ma'lumotlar ishlar holati to'g'risidagi farazlarning tasdiqlanish ehtimolini o'zgartiradi.

Uchinchidan, qaror qabul qilish jarayonida olingan ma'lumotlar natijalarga qo'shib yoziladigan foydalilikni o'zgartirishi mumkin.

Jismoniy tarbiya va sport sohasida ilmiy axborot rivojlanishining dolzarb muammolarini ko'rib chiqib, fikrimizcha, ushbu sohadagi axborot jarayonlari mohiyatini tushunish uchun muhim metodologik qoida qayd etiladi. Unga ko'ra: "Sport fani predmetining uyg'un birligi ko'p sonli ilmiy fanlarning o'zaro bog'lanishini talab qiladi, ularni ilmiy axborot nuqtai nazaridan uchta katta guruhga bo'lish mumkin:

a) jismoniy tarbiya va sport rivojlanishi bilan bevosita yuzaga kelgan ilmiy fanlar (jismoniy tarbiya nazariyasi, jismoniy tarbiya tarixi, sport nazariyasi va metodikasi);

b) uzoq vaqt jismoniy tarbiyaning muayyan sohasiga yo'naltirilgan va mustaqil ilmiy fanlar sifatida qaror topgan fanlar (masalan, sport pedagogikasi, sport psixologiyasi, sport tibbiyoti);

d) jismoniy tarbiya va sport sohasida amaliy ilmiy fanlar sifatida amal qiluvchi fanlar (masalan, sport metrologiyasi, matematika, fiziologiya, biokimyo, biomexanika)".

Jismoniy tarbiya va sport sohasida ilmiy axborot jarayonlarining ilmiy asoslangan tashkil etilishini tadqiq qilib, ushbu jarayonlarga ko'plab omillar va sharoitlar, xususan: mamlakatdagi ijtimoiy vaziyat va shu asosda ilmiy axborotni tashkil etish hamda baholash darajasi; sport fani, shuningdek sportdagi ilmiy vazifalarni hal qilishga yordam beradigan o'zaro bog'liq fanlarning rivojlanish darajasi va samaradorligi; mamlakatdagi ilmiy axborotning umumiy darajasi; ilmiy axborot sohasida band mutaxassislarning malakasi, mehnatga tayyorligi va ish qobiliyati; moddiy-texnik shart-sharoitlarning rivojlanish darajasi ta'sir ko'rsatishi qayd etiladi.

Fikrimizcha, mualliflar axborot jarayonlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni yetarli darajada to'liq aks ettirganlar, ularni bilish va hisobga olish axborot hujjatlari bilan ishlash jarayonida salbiy holatlarga yo'l qo'ymaslik imkonini beradi. Shunday qilib, axborot tizimi (yoki axborot ta'minoti tizimi) – boshqaruv tizimida qo'llanadigan ma'lumotlarni to'plash, saqlash, qayta ishlash, izlash va uzatish tizimidan iborat [3, 5]. Axborot ta'minotining avtomatlashtirilgan tizimlaridan foydalanish boshqaruv jarayonining quyidagi muhim tavsiflariga erishish imkonini beradi: rejalashtirish uzluksizligi – bu rejalashtirish qayd etilgan kalendar muddatida emas, balki rejalashtirish intervali deb ataladigan, joriy vaqtdan boshlab oldinga hisoblanadigan muddatda olib borilishini anglatadi; rejaning moslashuvchanligi – ya'ni rejaga uning yaxlitligi va o'zaro bog'liqligi buzilmagan holda tuzatishlar kiritish imkoniyati, rejalarning ko'p variantliligi va ularni o'zgaruvchan mezonlar bo'yicha optimallashtirish imkoniyatining mavjudligi; rejalashtirishning turli (istiqbolli, uzoq muddatli, qisqa muddatli va joriy) tizimlarining o'zaro, shuningdek texnik-iqtisodiy tahlil vazifalari bilan muvofiqlashuvi.

XULOSA

Xulosa qilib qayd etish mumkinki, birinchidan, olimlar va amaliyot xodimlari jismoniy tarbiya va sport sohasidagi axborot jarayonlariga boshqaruv, ilmiy va boshqa turdagi faoliyat darajalarini oshirishning muhim omili sifatida ilmiy va amaliy qiziqish bildirmoqdalar. Modellarning tarkibida keltirilgan modullar harakatdagi tizimning to'liq mazmunini anglatishi zarur. Bizning holatimizda modullar pastki qatorda majmua shaklida keltirilgan bo'lib, bu rejalashtirish va ayrim o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi.

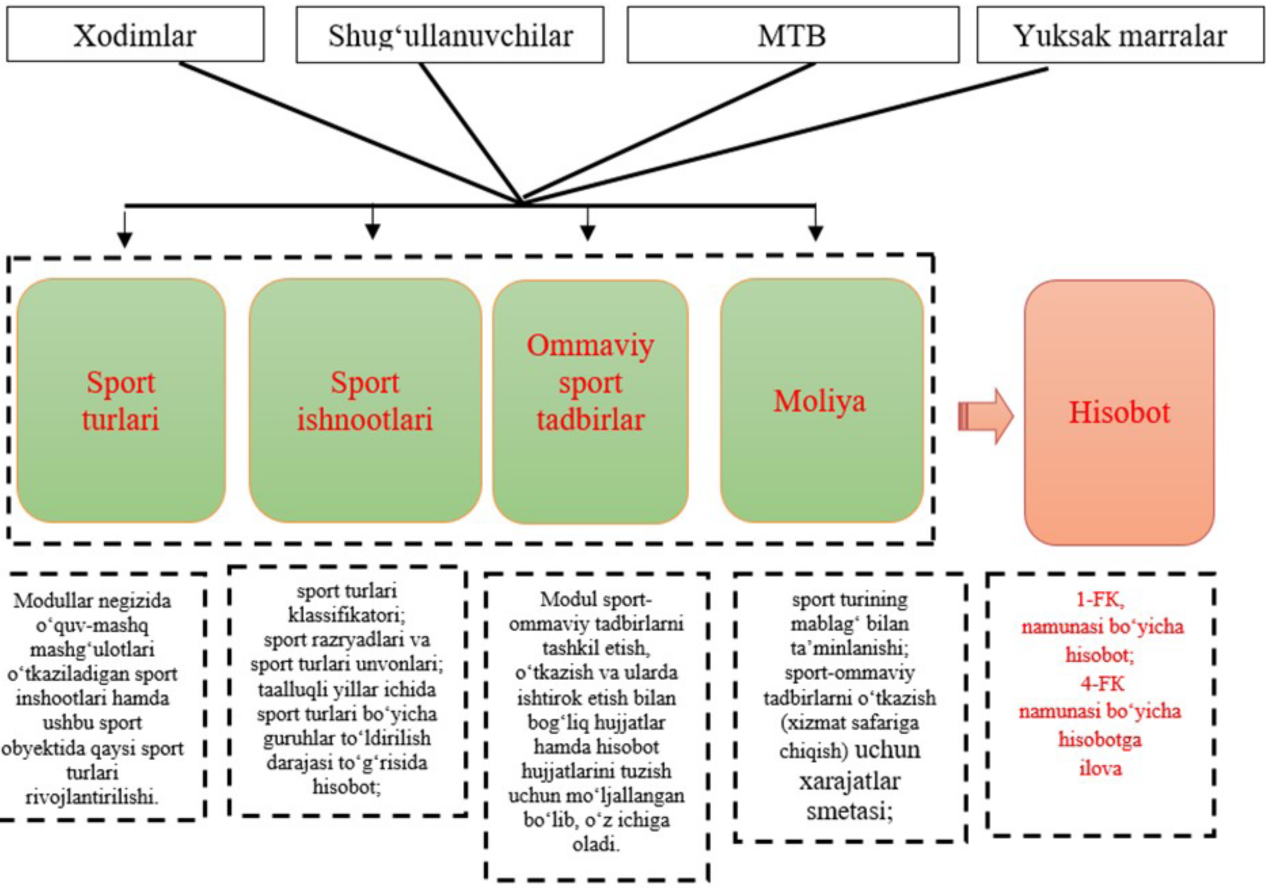

1-rasm: **Modullar ta'rifi**

Axborot kommunikatsiya nazariyasi, jumladan, jismoniy tarbiya va sport sohasidagi kommunikatsiya masalalari ko'rib chiqilgan. Ushbu ishlardan kelib chiqadigan asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

- jismoniy tarbiya va sport sohasidagi mutaxassislarga axborot xizmatini ko'rsatishni takomillashtirishning turli muammolari bo'yicha ilmiy-tekshirish ishlarini doimo o'tkazish talab qilinadi;
- ko'rib chiqilayotgan faoliyat sohasida axborot oqimlarini o'rganish o'ta muhim muammo hisoblanadi.

Ushbu faktlarni bilish va ulardan foydalanish jismoniy tarbiya va sport sohasida axborot xizmati ko'rsatishni to'g'ri yo'lga qo'yish imkonini beradi; jismoniy tarbiya va sport bo'yicha ilmiy-texnik axborotni to'plash, saqlash, tartibga solish va qayta ishlash jarayonlarini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan maxsus avtomatlashtirilgan axborot-qidiruv tizimini yaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Волков В. Ю. Компьютерные технологии в физической культуре: теория и практика физической культуры. – Москва, 1998. – 106 с.
2. Михалев В. В. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги ахборот технологиялари. – Тошкент, 1998. – 110 бет.
3. Yarashev K. D. Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish. – Toshkent, 1998. – 66 bet.
4. Salomov R. S., Kerimov F. A. Jismoniy tarbiyada pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2003. – 40 bet.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab taʼlimi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar maʼsul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab taʼlimi" jurnali 26.09.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.